

WRC

An Coimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre
Workplace Relations Commission

Ceartha Fostaíochta Oibrithe Tí in Éirinn

Cad is oibrí tí ann?

Go ginearálta, tugtar oibrí faoi reachtaíocht na hÉireann ar dhuine a oibríonn faoi chonradh fostaíochta¹. Féadfaidh an conradh sin a bheith sainráite nó curtha in iúl, ó bhéal nó i scríbhinn.

Is é an sainmhíniú a thugtar i gCoinbhinsiún D'Oibrithe Tí na hEagraíochta Idirnáisiúnta Saothair ar oibrí tí ná aon duine atá fostaithe in obair thí laistigh de chaidreamh fostaíochta i dteaghlach nó i dteaghlaigh. Ní mheastar gurb oibrí tí duine a thugann faoi obair thí go hócáideach nó gan choinne amháin, seachas ar bhonn gairme.

Féadtar a áireamh le hobair thí, glantachán, cócaireacht, níochán, feighlíocht leanaí, cúram do dhaoine breacaosta nó daoine muinteartha breoite, garraíodóireacht agus cothabháil, tiomáint agus aon dualgais eile a bhaineann le teaghlach.

Tá an earnáil obair thí an-leochaileach i leith saothrú ar roinnt cúiseanna:

- ▶ Caitheann oibrithe iasachta léi mar limistéar ina bhfuil deiseanna fostaíochta, agus d'fhéadfadh ceisteanna teanga, cultúrtha agus dlí (inimirce/cead oibre) eascairt as seo
- ▶ Mar gheall ar nádúr aonraithe na hoibre tí a dhéantar i dtithe príobháideacha, bítear ag brath ar fhostóirí
- ▶ Bítear ag súil leis, go minic, go n-oibreoidh oibrithe tí uaireanta níos faide ná oibrithe eile
- ▶ Is gnách go mbíonn na rátaí pá san earnáil íseal
- ▶ D'fhéadfadh easpa taifid agus conarthaí fostaíochta a bheith ann.

¹Tugtar sainmhíniú in Alt Section 2 den Acht um Pá Íosta Náisiúnta, 2000 ar chonradh fostaíochta chun críocha Pá Íosta Náisiúnta

Cén cearta atá ag oibrithe tí?

Tá na cearta agus an chosaint chéanna ag oibrithe a fhostaítear go dlíthiúil agus atá ag aon oibrí eile faoi dhlí na hÉireann. In 2007, chuaigh an Coimisiún um Chaidreamh Oibreachais, ar a dtugtar an Coimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre anois, i gcomhairle le hionadaithe de na Comhpháirtithe Sóisialta, agus chuir siad [Cód Cleachtas um Dhaoine a Fhostaítear i dTithe Daoine Eile a Chosaint \(2007\)](#) i dtoll a chéile ina leagtar amach cearta na ndaoine a fhostaítear i dtithe príobháideacha.

Go hachomair, áirítear an méid a leanas le cearta fostaíochta oibrithe tí:

- ▶ Ráiteas scríofa téarmaí agus coinníollacha fostaíochta nó conradh scríofa fostaíochta a fháil
- ▶ Ráiteas scríofa pá a fháil (Duillín Pá)
- ▶ Go n-íofar an Pá Íosta Náisiúnta, ar a laghad libh
- ▶ Go gcuirtear Saoire Bhliantúil agus Saoirí Poiblí ar fáil
- ▶ Nach n-oibreoidís breis agus seachtain oibre 48 uair
- ▶ Go bhfaightear breisiú mar gheall ar obair a dhéantar ar an Domhnach
- ▶ Go dtugtar sosanna/tréimhsí scíthe dóibh
- ▶ Go dtugtar an fógra íosta dóibh sula ndífhostaítear iad
- ▶ Go n-oibríonn siad i dtimpeallacht shábháilte agus fholláin oibre
- ▶ Go dtugtar an ceart dóibh i leith príobháideachais agus chun tabhairt faoi ghníomhaíochtaí pearsanta fóillíochta
- ▶ Go gcláraítear iad mar fhostaí leis na Coimisinéirí Ioncaim agus leis an Roinn Coimirce Sóisialaí
- ▶ Nach ndéantar idirdhealú ina leith mar gheall ar inscne, stádas teaghlach nó sibhialta pósta, aois, míchumas, cineál, gnéaschlaonadh, reiligiún nó ballraíocht den Lucht Siúil
- ▶ Nach gcoimeádfaidh fostóirí cáipéisí pearsanta (ar nós pasanna, aitheantais, ceadúnas tiomána etc)
- ▶ Go mbíonn cearta comhionanna ag oibrithe páirtaimseartha, téarma sheasta agus gníomhaireachta
- ▶ Go dtugtar cosaint speisialta do dhaoine óga atá fostaithe
- ▶ Teidlíochtaí máithreachais.

D'fhéadfadh sáruithe ar chearta dlíthiúla tarlú cibé acu de rún nó mar gheall ar easpa eolais ar dhualgais dhlíthiúla. Ar a shon sin, gan aird ar conas a tharlaíonn na sáruithe sin, d'fhéadfadh cionta a bheith i gceist leo a ndéanfaí na fostóirí a ionchúiseamh dá mbarr.

Cén íocaíocht atá fostaí i dteideal a fháil?

Is é an Pá Náisiúnta Íosta an t-íosráta san uair a shocraigh an dlí nach mór a íoc le fostaíthe, agus athraíonn sé ag brath ar aois agus ar thairgí an fhostaí. **Ní chuireann seo srian ar fhostóirí agus ar fhostaithe ar ráta a chomhaontú a sháraíonn an t-íosráta reachtúil.** Is iad seo a leanas na rátaí reatha:

Aois/tairgí an fhostaí	Ráta/uair an PÍN
Faoi 18 mbliana d'aois	€6.41
Os cionn 18 mbliana d'aois agus sa chéad bhliain tar éis dháta na	€7.32
Os cionn 18 mbliana agus sa dara bliain tar éis dháta na	€8.24
Oibrí fásta le tairgí	€9.15

Deimhnítear an ráta san uair a íoctar le fostaí tríd an t-ollphá a roinnt faoin líon iomlán uaireanta oibre. Féadtar a áireamh leis an ollphá na liúntais a leanas le haghaidh béilí agus/nó liúistín sa chás go soláthraíonn fostaí iad d'fhostaí:

- ▶ **Lánliúistín agus lánchóiríocht:** €54.13 sa tseachtain nó €7.73 sa lá.
- ▶ **Lánliúistín amháin:** €32.14 sa tseachtain nó €4.60 sa lá.
- ▶ **Cóiríocht amháin:** €21.85 sa tseachtain nó €3.14 sa lá

Cad iad na rialacha a bhaineann le huaireanta oibre?

Ní féidir leis an meánseachtain uasta oibre le haghaidh oibríthe tí 48 uair a sháru. Ní chuireann seo srian 48 uair ar aon seachtain ar leith oibre, ach nuair a ghlactar an meán thar 4 mhí, níor cheart go sáródh na huaireanta seachtainiúla a oibríodh 48 uair.

Tá breisiú le hóc ar uaireanta a oibrítear ar an Domhnach. Mura gcuirtear seo san áireamh sa ráta pá, ní mór d'fhostóir ceann amháin nó níos mó den mhéid a leanas a thabhairt mar gheall ar obair ar an Domhnach: liúntas, méadú pá do na huaireanta a oibrítear ar an Domhnach nó am saor ón obair as a n-íoctar.

Tá fostaí i dteideal sos 15 nóiméad a fháil tar éis tréimhse oibre 4½ uair an chloig agus sos 30 nóiméad má oibrítear breis agus 6 huair an chloig, ar féidir leis seo an chéad sos 15 nóiméad a áireamh. Ní gá íoc as na sosanna seo agus ní mheastar go bhfuil siad mar chuid den am oibre.

Cén taifid ar cheart d'fhostóir a choimeád?

Tá ar gach fostóir taifid shonracha a choimeád maidir le gach fostaí. Ní mór don fhostóir na taifid seo a choimeád ar feadh 3 bliana. Má theipeann orthu na taifid seo a choimeád, d'fhéadfaí an fostóir a ionchúiseamh:

- ▶ Uimhir chláraithe an fhostóra leis na Coimisinéirí Ioncaim
- ▶ Ainmneacha, seoltaí agus uimhreacha PSP an fhostaí
- ▶ Dátaí tosaigh / foirceanta na fostaíochta
- ▶ Téarmaí scríofa fostaíochta/conartha
- ▶ Taifid ar shaoire bhliantúil agus saoirí Poiblí a glacadh
- ▶ Uaireanta oibre (amanna tosaigh agus críochnaithe san áireamh)
- ▶ Sonraí párolla agus duillíní pá
- ▶ Clár d'aon fhostaithe faoi 18 mbliana d'aois
- ▶ Sonraí faoi aon lóistín agus cóiríocht a soláthraíodh
- ▶ Ceadanna fostaíochta nó fianaise i leith cead sonrach inimirce a cheadaíonn náisiúnaigh neamh-LEE oibriú

B'fhéidir go dteastóidh na taifid seo i gcás fiosrú ag Cigire de chuid an Choimisiúin um Chaidreamh san Áit Oibre.

Gearáin

Ba cheart gearáin a dhéanamh maidir le cearta agus comhionannas fostaíochta leis an gCoimisiún um Chaidrimh san Áit Oibre. D'fhéadfadh éisteacht ag Breithneoir nó cigireacht ag cigire de chuid an Choimisiúin um Chaidreamh san Áit Oibre (an CCÁO) eascairt as gearáin.

Ba cheart gearáin a bhaineann le ceisteanna Sláinte agus Sábháilteachta san áit oibre a dhéanamh leis an Údarás Sláinte agus Sábháilteachta.

Ceisteanna Coitianta

Cad a tharlaíonn má bhíonn éiginnteacht faoi cé acu an fostaí nó nach fostaí duine?

Deimhnítear cé acu an fostaí nó nach fostaí duine trí thagairt a dhéanamh d'fhorálacha na reachtaíochta reatha fostaíochta agus an dlí bunaithe conarthaí. Ní chiallaíonn sé i gcónaí go bhfuil conradh fostaíochta i gceist má úsáidtear ainmniúcháin ar nós Au Pair nó cur síos eile ar shocruithe idir páirtithe toilithe. Thabharfaí caidreamh conartha le fios má thugann duine faoi dhualgas do dhuine eile chun íocaíocht a fháil.

Má bhíonn ceist ann maidir le cibé acu an fostaí nó duine féinfhostaithe an duine, tá treoir ar fáil sa Chód Cleachtas chun Stádas Fostaíochta nó Féinfhostaíochta Daoine Aonair a Dheimhniú.

Má íocaim €150 sa tseachtain le m'fhostaí, cé mhéid uair an chloig an féidir leo oibriú?

Chun na huaireanta uasta a ríomh is féidir le fostaí oibriú go dlíthiúil ar an ráta íosta reachtúil agus an tAcht um Pá Íosta Náisiúnta a chomhlíonadh, ba cheart an t-ollphá agus an liúntas cuí le haghaidh béilí agus/nó lóistín a roinnt faoin ráta cuí um Pá Íosta Náisiúnta don fhostaí. Tá dualgas dlíthiúil ar fhostóirí chun taifid a choimeád ar na huaireanta a oibríodh.

Shárófaí an tAcht um Pá Íosta Náisiúnta dá n-oibreofaí os cionn an mhéid uaireanta a shonraítear sa tábla thíos le haghaidh gach aicme fostaí a liostaítear sa tábla thíos:

Aois/taithí	Cónaí sa teach agus Béilí	Béilí amháin	Gan cónaí sa teach agus béilí ar bith
Faoi 18 mbliana d'aois	31.8 uair	28.4 uair	23.4 uair
Os cionn 18 mbliana agus sa chéad	27.9 uair	24.9 uair	20.5 uair
Os cionn 18 mbliana agus sa dara	24.8 uair	22.1 uair	18.2 uair
Oibrí fásta le taithí	22.3 uair	19.9 uair	16.4 uair

Ní dhéileálann an tábla seo ach leis na huaireanta oibre a cheadaítear ar na rátaí oiriúnacha íosta, ní chuireann seo srian ar fhostóirí agus ar fhostaithe ar ráta a chomhaontú a sháraíonn an t-íosráta reachtúil.

Ba mhian liom labhairt le duine éigin faoi mo chás ach níor mhaith liom go mbeidh a fhios ag m'fhostóir?

Déanfaidh cigirí an Choimisiúin um Chaidreamh san Áit Oibre (an CCÁO) plé ar aon ghearáin ó oibrithe tí ar bhonn rúnda agus anaithnid, más gá. Ní thitfeadh aon ghníomhartha amach a mbeidh ar an bhfostóir iad féin a chur in aithne dá bhfostaí dóibh gan toiliú an fhostaí. Féadfaidh fostaithe teagmháil a dhéanamh leis an CCÁO trí ghlas ar 1890 80 80 go nó trí ríomhphost a sheoladh chuig inspection@workplacerelations.ie

I measc na dteagmhálaithe áisiúla eile tá an méid a leanas:

Soláthraíonn Faisnéis do Shaoránaigh, a bhfuil oifigí acu ar fud na tíre, faisnéis ar sheirbhísí poiblí agus ar theidilíochtaí agus féadtar teagmháil a dhéanamh leo trí ghlas ar 0761 07 4000 (ó Luan go hAoine, idir gam agus 8pm) nó trí chuairt a thabhairt ar www.citizensinformation.ie/en/

Tá feachtas ag Comhdháil na gCeardchumann le haghaidh cearta níos fearr d'oibrithe tí agus féadtar teagmháil a dhéanamh leo ar an nguthán ar 01 8897777 nó trí chuairt a thabhairt ar www.ictu.ie

D'fhéadfadh eagraíochtaí oibrithe imircigh, ar nós Ionad Chearta na nImirceach in Éirinn (01 889 7570 nó info@mrci.ie) bheith in ann faisnéis agus cúnaimh a sholáthar.

Sonraí teagmhála/tuilleadh faisnéise

An Coimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre

www.workplacerelations.ie

Íosghlao: 1890 80 8090

Facs: 059 9178909

Ba cheart do ghlaiteoirí iasachta glao ar +353 59 917 8990

An tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta

www.hsa.ie

Íosghlao: 1890 289 389 (idir gam agus 5pm ó Luan go hAoine)

Facs: 01 614 7125

Ríomhphost: wcu@hsa.ie

Ba cheart do ghlaiteoirí iasachta glao ar +353 1 614 7000